

První třídou bez pláče

- **Výběr školy**
- **První školní den**
- **Učitelé a spolužáci**
- **Domácí příprava**
- **Mimoškolní činnost**
- **Když nastanou problémy**

Tereza Beníšková

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Mgr. Tereza Beníšková

PRVNÍ TŘÍDOU BEZ PLÁČE

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
www.grada.cz
jako svou 3081. publikaci

Odpovědná redaktorka Dana Trojáková
Sazba a zlom Milan Vokál
Počet stran 168
Vydání 1., 2007

Vytiskla tiskárna PB tisk
Prokopská 8, Příbram 6

© Grada Publishing, a.s., 2007
Cover Photo © isifa.com

ISBN 978-80-247-1906-1

Mgr. Tereza Beníšková

PRVNÍ TŘÍDOU BEZ PLÁČE

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
www.grada.cz
jako svou 3081. publikaci

Odpovědná redaktorka Dana Trojáková
Sazba a zlom Milan Vokál
Počet stran 168
Vydání 1., 2007

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2007
Cover Photo © isifa.com

ISBN 978-80-247-1906-1

Obsah

ÚVOD	7
PŘED NÁSTUPEM DO ŠKOLY	9
Výběr školy	9
Zápis do školy	14
Co má umět budoucí prvňáček (školní zralost).	17
Vyšetření školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně	21
Odklad povinné školní docházky	24
Předčasné zaškolení	28
ŠKOLA ZAČÍNÁ	33
První školní den	33
Učitel	36
Spolužáci	39
Denní režim prvňáčka	41
Domácí úkoly, domácí příprava do školy	47
Postoj rodiny ke škole	53
Mimoškolní činnost – kroužky, koníčky, volný čas.	56
Třídní schůzky	63
Řešení kázeňských přestupků	64
Známky a vysvědčení	67
Prázdniny	80
NETYPICKÉ SITUACE	85
Když jdou do školy dvojčata či trojčata	85
Intelektově mimořádně nadané dítě	96
Handicapované dítě	104

KDYŽ NASTANOU PROBLÉMY	107
Potíže se čtením	107
Potíže se psaním	115
Píše levou rukou	122
Potíže s počítáním	125
Řeč	132
Nesoustředěnost, časté zapomínání	140
Hyperaktivní dítě	143
Pomalé psychomotorické tempo	146
Agresivita	150
Šikana	153
JINÉ VARIANTY VZDĚLÁVÁNÍ	159
Alternativní školy	159
Domácí vzdělávání	162
LITERATURA	167

Úvod

Milí čtenáři,

následující řádky by vás měly provést začátkem školní docházky a prvním školním rokem vašich dětí.

Vstup dítěte do školy je důležité období. Z dítěte se stává školák, už je víc než dřív zapojeno do institucí mimo rodinu. Nástup dítěte do školy se dotkne i všech ostatních členů rodiny.

Přeji vám, aby vstup dítěte do školy byl pro ně i pro vás vydařený. Aby se dítěti ve škole líbilo a dařilo, z vás aby byli pyšní rodiče a aby se vám povedlo dobře zvládnout drobné i větší problémy, které s sebou školní docházka přináší.

Tereza Beníšková

Před nástupem do školy

1

Výběr školy

Je dobře, že je možné školu pro dítě vybírat. Někde sice připadá v úvahu prakticky jen jedna škola (např. na vesnici), ale jinde se rozhodovat dá. Jedna škola – většinou to je ta nejbližší bydlišti – je pro dítě tzv. spádová. Do této školy dítě přijmout musí. V ostatních školách záleží na řediteli školy, zda dítě přijme či ne. Ale většina škol bojuje o žáky, protože za každé dítě dostane od státu víc peněz, takže dítě nejspíš vezmou i do nespádové školy. Některé školy, kterým by jinak hrozil zánik, mají dokonce „náborový příspěvek“ pro zapsané děti.

Jednotlivé školy se od sebe liší v mnoha věcech – velikostí, různými vzdělávacími programy, zaměřením, přístupem k dětem, složením učitelského sboru...

Při výběru vhodné školy pro dítě by si měli rodiče promyslet, co je pro ně nejdůležitější. Většinou nejde mít všechno. Málokdo má za rohem školu snů, kde učí jen učitelé, kteří to s dětmi umí a jejich práce je baví, mají u dětí autoritu, nebojí se experimentovat, ale na druhé straně jsou na děti nároční a děti se ve škole hodně naučí. Kde ve škole vládne přátelská atmosféra, ve třídách je malý počet dětí, škola je výborně vybavená, má vlastní bazén a hřiště, rozšířenou výuku cizích jazyků, jež učí rodilí mluvčí. Kde se klade důraz na propojení školních vědomostí s běžným životem, škola pořádá zajímavé výlety a exkurze, nabízí mnoho lákavých zájmových kroužků a neplatí se školné...

Co by se mělo brát při výběru školy v úvahu?

Předkládané body jsou jen nápady k zamyšlení. Rozhodně není možné zohlednit najednou vše, co je zde vyjmenováno. Pro každého je navíc podstatné něco jiného.

■ **Vzdálenost školy od místa bydliště, způsob dopravy do školy**

U malého dítěte by škola neměla být příliš daleko, cestování vyčerpává a zabírá dost času. Je lepší, když prvňáček nebude muset do školy dojíždět (ale pokud ostatní výhody školy převáží, tak je dojíždění zvládnutelné), když nebude muset sám přecházet hodně frekventovanou silnici atp.

■ **Budou do školy chodit nějaké známé děti, nějakí kamarádi?**

Přítomnost známých dětí a ještě lépe kamarádů ve třídě je na začátku docházky do školy velmi užitečná. Prvňáček nebude sám čelit strachu z nového a neznámého. S kamarádem bude mnohem lépe zvládat zátěžové situace, které škola přináší, má si s kým o přestávce popovídat, pohrát, s kým zlobit... S ostatními dětmi ve třídě se určitě také brzo seznámí, přesto je pro začátek lepší, když už ve třídě někdo blízký je.

■ **Druh školy**

Je to běžná škola, či alternativní? Je státní, či soukromá? Platí se školné? Je škola nějak specializovaná, na něco zaměřená? Jak se liší od ostatních škol?

■ **Pověst školy**

Co se o škole a úrovni vzdělávání v ní říká? Jak je na tom ve srovnání s dalšími školami, které přicházejí v úvahu?

■ **Jaké má škola vybavení?**

Jak jsou vybaveny učebny? Působí spíš stroze, nebo spíš příjemně? Jaké jsou ve třídách lavice a židle? Mají ve třídách pro nejmladší školáky koberec na hraní a relaxaci? Patří ke škole hřiště, zahrada, plavecký bazén? Je škola vybavena počítači? Pracuje se s počítači běžně? Mohou děti chodit na počítače i mimo vyučování? Mají děti přístup k internetu, jsou nějak zabezpečené nevhodné stránky? Má škola nějaké další zvláštní vybavení (např. multimediální tabuli)? Jaká je úroveň školního stravování?

■ **Učitelský sbor**

Kdo učí první třídy? Jsou všichni učitelé kvalifikovaní, či učí i nekvalifikovaní? Jaký je v učitelském sboru poměr muži/ženy? Kdo učí jazyky (jaké má vzdělání a praxi)? Mají ve škole také rodilého mluvčího, který bude s dětmi konverzovat alespoň na nepovinném kroužku?

■ **Jaké zájmové kroužky škola nabízí?**

■ **Způsob hodnocení dětí v 1. třídě (na 1. stupni)**

Jsou děti hodnoceny známkami, slovním hodnocením, či se využívá oboje?

■ Jak se škola stará o **mimořádně nadané děti**?

■ Jak se škola staví k **handicapovaným dětem**, je bezbariérová? Chodí do školy nějaké handicapované děti?

■ Jak škola pečuje o děti se **specifickými poruchami učení**?

■ Jak se ve škole řeší **šikana a jiné sociálně patologické jevy** (záškoláctví, kouření, drogy...)?

■ Je na škole **speciální pedagog či psycholog**? S kým škola spolupracuje?

■ **Do jakých soutěží se škola zapojuje?** Účastní se např. olympiád a s jakými výsledky?

■ **Má škola nějakou partnerskou školu v cizině?** Kde? Probíhají výměnné pobyty dětí?

■ **Kolik procent dětí se dostává na víceletá gymnázia? Jaká je úspěšnost u přijímacích zkoušek na SŠ?**

Kde a jak se dají zjistit informace o školách, které vás zajímají?

■ Osobní reference

Osobní reference bývají bohatým zdrojem informací. Od lidí, kteří už se školou měli „co do činění“ (např. děti, co už onu školu navštěvují, jejich rodiče nebo zaměstnanci školy), se dají dozvědět nejen oficiální informace, ale i to, jak to ve škole skutečně chodí. Můžete tak získat různé poznatky ze zákulisí. Třeba zjistíte i některé věci, které by škola ráda utajila.

Měli byste si ale dát pozor na to, čím názor budete akceptovat a čím ne. Nikdo se nezavdělčí všem. O vybraných školách i o konkrétních učitelích určitě uslyšíte pozitivní i negativní informace. Je dobré řídit se podle lidí, kteří vám sedí, kteří mají podobný postoj ke vzdělání jako vy. Např. pro jednoho rodiče je u paní učitelky v první třídě nejdůležitější, aby byla hlavně hodná a aby ji děti měly rády. Druhý rodič preferuje učitelku raději přísnější, která toho ale hodně naučí. Hodná a mírná paní učitelka bude pro prvního rodiče ta nejlepší a určitě vám ji doporučí. Druhý rodič vás od stejné paní učitelky bude nejspíš odrazovat.

■ Dny otevřených dveří

Většina škol pořádá dny otevřených dveří. Pokud vaše vybraná škola ne, dá se do školy zajít při zápisu. Je dobré budoucí školu vidět i zevnitř, nasát atmosféru. Vezměte s sebou i vašeho budoucího prvňáčka. Určitě se nebojte vyptat se na vše, co vás zajímá. Pak se teprve rozhodněte, zda dítě do školy zapsat či ne.

■ Internet

Dnes už má většina škol své internetové stránky. Na nich se dají zjistit jednak oficiální informace o škole, jednak různé zajímavosti (např. výsledky studentů, umístění v různých soutěžích, školní akce). Někdy bývají na internetu i fotky ze školy a fotky pedagogů. Seznam škol a jejich internetové adresy bývají např. na internetových stránkách města nebo se dají najít ve vyhledávacích.

■ Další zdroje informací – např. místní tisk, kabelová TV...

Co když na vybrané škole pracuje někdo blízký?

Je dobré zapsat dítě do školy, na které učí jeho tatínek, řediteluje jeho maminka nebo kde ve školní jídelně pracuje jeho babička? Měl by rodič být třídním učitelem svého dítěte na prvním stupni?

To, že ve škole pracují rodiče nebo jiní příbuzní, nevadí. Příbuzní by však neměli prvňáčkovi ve škole příliš zasahovat do života a chtít mu ulehčovat situaci (např. chodit za ním o přestávce do třídy, nosit mu svačiny apod.).

Třídním učitelem svého dítěte by ale rodič být neměl. Proč? Rodič k dítěti přistupuje jinak než učitel. Role učitele a rodiče, žáka a syna či žákyně a dcery jsou hodně odlišné, těžko se v praxi oddělují.

Představte si paní učitelku v první třídě, kde jednou z žáků je i její dcera Eliška. Jak by měla Eliška matku oslovovat? „Mami“ a tykat jí? Nebo „paní učitelko“ a vykat jí? Žádná z variant se nezdá být vhodná. Když bude Eliška matce tykat a oslovovat ji jako vždycky „mami“, bude mezi spolužáky jediná. Když se Eliška bude ve škole snažit mamince vykat a doma jí bude zase tykat, bude z toho mít v hlavě zbytečně zmatek. Ve škole se bude muset soustředit na správné oslovování a vykání, což jí zabere část mozkové kapacity, kterou by mohla využít na něco jiného. Doma se Eliška bude muset přeorientovat na to, že z paní učitelky je zase maminka. Rodinné konflikty se budou Elišce promítat do školního života a školní konflikty budou zase narušovat rodinný život. Jak si má s maminkou doma v klidu, pohodě a souladu povídat a zpívat, když jí matka dopoledne ve škole coby paní učitelka vynadala a Eliška je teď na ni našťvaná? Jak na ni ta hodná maminka může být ve škole taková?

A jak má maminka přistupovat k Elišce? Určitě se k ní bude snažit chovat stejně jako k ostatním dětem, ale v praxi to nebude možné. Elišku zná od kolébky, zná její silné i slabé stránky, má k ní silný citový vztah. Když Elišce něco nepůjde, může ji maminka hodně omlouvat, protože bude vědět, proč jí to nejde. Bude s ní víc prožívat její úspěchy a neúspěchy. Možná bude maminka na Elišku naopak přísnější než na ostatní, aby ji děti neobviňovaly, že Elišce nadřazuje. V každém případě to Eliška ani maminka nebudou mít jednoduché.

Eliška by měla složitější pozici i mezi spolužáky. Ti by mohli mít pocit, že se Elišce nadržuje, že je nějaká jiná, zvláštní, učitelské dítě. Elišce by se mezi děti hůř zapadalo. Byla by vlastně stále pod kontrolou své matky. Mohla by se tím cítit svázaná, chtít se pořád ovládat. Nemohla by se uvolnit, a proto by ostatním dětem mohla připadat divná. Před Eliškou by se asi děti nechtěly bavit o paní učitelce. Nebo by o ní mluvily a Eliška by se opět dostala do konfliktu: Má s dětmi pomlouvat vlastní matku? Nebo být s matkou loajální a rozházet si to u spolužáků? Být dítě učitele a zároveň být oblíbený mezi kamarády je nelehký úkol. Je lépe dítě takové zkoušce nevystavovat.

Být učitelem svého dítěte na druhém stupni základní školy či na střední škole už tolik nevadí. Je to jen na některé předměty, dítě už si utvořilo vztah ke škole a naučilo se, jak jednat s učiteli. Ale pokud předmět ve třídě vašeho dítěte může učit i někdo jiný, přece jen se zkuste domluvit s vedením školy, abyste ve třídě vašeho dítěte raději neučili.

Zápis do školy

Kdy bývá zápis?

Zápis do školy bývá vyhlašován mezi 15. lednem a 15. únorem. Termín vyhlašuje město nebo městská část, bývá uveden na městských vývěškách. Většinou jej vyvěšují i v mateřských školách. Zápis trvá dva dny.

K zápisu se musí dostavit děti, kterým bylo šest let od září do prosince minulého roku nebo jim bude šest let do konce srpna. Zápis je povinný i pro děti, které měly loni odklad povinné školní docházky.

Co s sebou k zápisu?

S sebou si vezměte svůj občanský průkaz, rodný list dítěte, očkovací průkaz dítěte a kartu zdravotní pojišťovny.

K čemu zápis slouží? K čemu ne?

Zápis slouží k tomu, aby měla škola evidenci budoucích prvňáčků a abyste se vy i dítě seznámili s prostředím školy. Pokud je škola pro vaše dítě spádová, pak vaše dítě musí přijmout (když dítě nebude mít odklad povinné školní docházky). Zápis nejsou žádné přijímací zkoušky. Na stanovení školní zralosti dítěte je zápis příliš krátký. U zápisu se nedá s určitostí poznat, zda dítě je, či není školsky zralé. Dítě může být nervózní, může reagovat jinak než obvykle. Pokud nastane nějaká pochybnost ohledně školní zralosti dítěte, nebojte se objednat na vyšetření školní zralosti.

Co když ze školky odklad doporučují, ale u zápisu vás přesvědčují, že je dítě školsky zralé?

Při zápisu se někdy stává, že škola tlačí na zaškolení dítěte. Paní učitelky u zápisu přemlouvají rodiče, že je dítě šikovné, že by do školy mělo nastoupit. Podle školky je naopak dítě jasně nezralé. Co s tím? Bohužel vše souvisí s penězi. Škola dostává dotaci na každého žáka. Školka také, ale protože jsou nyní školky hodně plné, tak mají odcházející školáky kým nahradit. Pokud si rodiče nejsou jisti školní zralostí svého dítěte (a zvláště pokud jim odklad doporučují i v mateřské školce), určitě by se neměli nechat u zápisu přesvědčit o školní zralosti dítěte. Měli by s potomkem zajít na vyšetření školní zralosti do pedagogicko-psychologické poradny nebo podobného zařízení. Tam nestranný odborník (který není zaangažován ani na odkladu, ani na zaškolení) posoudí školní připravenost dítěte a rodiče se pak rozhodnou, zda budou žádat o odklad či ne.

Co se u zápisu děje?

Jedna paní učitelka či pan učitel vypisuje s rodiči zápisový list a jiné administrativní náležitosti. Další pedagog si povídá s dítětem. Co se u dítěte u zápisu většinou sleduje?

- Zda dítě dokáže říct **své jméno, adresu, věk**.
- Zda dítě umí poznat **barvy** (třeba na pastelkách, na obrázku...).

- Zda dítě dokáže pojmenovat **základní geometrické tvary** – kruh, čtverec, trojúhelník, obdélník.
- Zda dítě už zná **nějaká písmena**. Zda je umí napsat, jestli se umí třeba popsat. Ale není to nutné, od učení písmen je tu škola.
- **Úroveň řeči**. Jestli dítě umí povědět nějakou básničku či zazpívat písničku. Při celém rozhovoru s dítětem se sleduje výslovnost.
- **Početní představy**. Jak dítě umí vyjmenovat číselnou řadu, jestli např. pozná, na které hromádce je víc kostek, jestli by je umělo spočítat (do 10).
- **Orientace v prostoru a čase**. Zda dítě dokáže určit „nahore – dole“, „vpředu – vzadu“, „vpravo – vlevo“, „včera – dnes – zítra“...
- **Úroveň kresby**. Zda umí dítě nakreslit člověka, obkreslit nějaké jednoduché tvary. Pedagog si všímá, jak dítě drží tužku, ve které ruce ji drží, jak kresba vypadá.
- **Lateralita**. Sleduje se, kterou rukou dítě kreslí, kterou bere věci atp.
- **Jak se dítě u zápisu chová**. Jestli je úzkostné, nejisté (trochu úzkostné je však v neznámé situaci skoro každé dítě, ale některé s cizími lidmi vůbec nemluví, nic nechce ukázat), jak pracuje pod vedením cizí osoby.

Na závěr dostane dítě nějaký malý dárek, který většinou vyráběli jeho budoucí kolegové školáci.

Slavnostní den

Zápis je pro vás i pro dítě významný den. Vaše ratolest zase udělala další krůček k dospělosti a vzdělanosti.

Bylo by hezké, aby rodiče brali zápis potomka do školy jako slavnostní den. Udělejte si na dítě čas. Je dobře, když mohou přijít k zápisu oba rodiče. „Zapsání do školy“ pak běžte oslavit třeba do cukrárny nebo do restaurace nebo do kina... Pokud to jde, neodbývejte zápis mezi nákupy, zařizováním na úřadech a jinými pochůzkami. To zápisové odpoledne by vaše dítě mělo být středem pozornosti vaší rodiny, protože z něj přece už letos bude školák.

Oslavou zápisu v dítěti také upevníte pocit, že chodit do školy je něco významného, když i zápis do školy stojí za to slavit.

Co má umět budoucí prvňáček (školní zralost)

Co to je školní zralost? Proč se vlastně zjišťuje?

Školní zralost znamená připravenost dítěte pro první třídu. První třída je pro školáka velmi důležitá. Naučí se tam nejen číst, psát a počítat, ale také si vytváří vztah ke škole. Formuje se jeho postoj ke vzdělávání. Pokud dítě ještě není školsky zralé, zažívá v první třídě zbytečná selhání, ke kterým by už za rok nemuselo dojít. Dítě nemá tak dobré výsledky, jaké by se vzhledem k jeho schopnostem daly očekávat. Škola je pro něj příliš zatěžující. Vhodným řešením pro školsky nezralé dítě je odklad povinné školní docházky. Proto by se u všech dětí, kde se objevují nějaké pochybnosti o připravenosti na školu, měla zjišťovat školní zralost.

Co má umět budoucí prvňáček?

Jaké vlastnosti a dovednosti jsou důležité?

■ Myšlení a znalosti

Budoucí školák by měl být přiměřeně orientován ve světě kolem sebe. Měl by znát své jméno a příjmení, věk, adresu, povolání rodičů. Měl by poznat alespoň základní barvy, umět pojmenovat základní geometrické tvary. Měl by znát názvy běžných zvířat, rostlin, povolání, věcí denní potřeby... Do myšlení a znalostí patří i *předčíselné i číselné představy*. Dítě by mělo chápat pojmy větší – menší, lehčí – těžší, první – poslední – prostřední, mělo by umět porovnávat množství věcí, dokázat vyjmenovat číselnou řadu aspoň do pěti. Budoucí prvňáček by se měl *orientovat v prostoru a čase* (rozumět pojmům nahoře – dole, vpředu – vzadu – uprostřed, nad – pod, včera – dnes – zítra).